

דיני חודש סיון וחג השבועות (תשפ"ה)

חודש סיון

א. ער"ח סיון הוא עת רצון להתפלל האב והאם על הצלחת הבנים והבנות בתורה ומצוות וזיווגים ולזרע כשר עד עולם, ואומרים יום כיפור קטן, וכתב השל"ה הק' יולבי אומר לי שעת רצון תפילה זו בערב ר"ח סיון הוא החודש שניתנה בו תורה וראוי לישב בתענית הוא ואשתו ויתעוררו בתשובה ויתקנו כל ענייני הבית איסור והיתר וטומאה וטהרה ויתנו צדקה לעניים הגונים, ונוהגים לומר את תפילת השל"ה על הצלחת הבנים והבנות בער"ח סיון, וכתב השל"ה "תהיה תפילה זו בפי האב והאם להתפלל על זרעם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מידות טובות ויכוין במאוד על זה בברכת התורה ונהיה אנחנו וצאצאינו", עיי"ש (ומובא בהנהגות החת"ס שבער"ח סיון היה נוהג החת"ס ובני ישיבתו להתענות ולקרוא ויחל בבי מדרשא).

ב. מיום ראש חודש סיון מותר בתספורת גם להנוהגים שלא להסתפר אחר ל"ג בעומר (לוח א"י), ויש שנוהגים להסתפר רק בג' ימי הגבלה, וכן מותר להתחנן בג' ימי הגבלה, ויש מקילין כבר מר"ח (מ"ב ס"י תצ"ג סקט"ו), ואולם בר"ח עצמו אין נוהגין להסתפר משום צוואת ר"י החסיד שכתב שיש סכנה בדבר (מג"א ריש ס"י ר"ס ומ"ב שם סק"ז), ועל פי האריז"ל אין להסתפר כלל עד ערב שבועות (והגר"ש וואזנר זצ"ל הסתפר רק בבוקר אבל בישיבתו הסתפרו כבר בלילה ולקטנים ודאי שיש להקל), ומי שנהג כמנהג האריז"ל ורוצה לחזור ממנהגו יעשה התרת נדרים (פתחי תשובה ס"י תצ"ג ס"ב), ואפילו חתן הנוהג כמנהג האריז"ל ראוי שלא יסתפר עד שבועות (הגר"ש וואזנר זצ"ל).

ג. אין אומרים תחנון מר"ח סיון עד ח' בו דהיינו עד אחר אסרו חג (רמ"א ס"י תצ"ד סק"ג), והמנהג בארץ ישראל שלא לומר תחנון עד י"ב סיון מפני שקרבנות של חג יש להם תשלומים כל שבעה ונקרא יו"ט (מ"ב ס"י קל"א סקל"ו), אולם יש נוהגים לומר תחנון מיד אחר אסרו חג (מרן החזו"א זצ"ל וכך המנהג בביהכ"ס לדרמן).

ד. אין מתענים בימים אלו (מ"ב שם סק"ז), אפילו תענית יארצייט (עי' רמ"א ס"י תקס"ח ס"ז), מלבד חתן ביום חופתו, ויש מקילין שבימים שאין אומרים תחנון אין חתן מתענה בו (מ"ב ס"י תקע"ג סק"ז), ואין מספידין בהם אלא לחכם בפניו (כה"ח שם סקמ"ה).

ה. יום ב' סיון נקרא "יום המיוחס" מפני שהוא בין שני ימים מקודשין בין ר"ח ובין ימי הגבלה, ועוד מפני שביום זה נאמר לישראל "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (ערוה"ש ס"י תרצ"ד ס"ז).

ג' ימי הגבלה

ו. מג' בסיון מתחילים שלושת ימי הגבלה שהם הכנה ליום מתן תורה ומתנוצצת אותה הטהרה שהיתה בימים שלפני מתן תורה (ובכ"ח כתב מי שאינו טובל בכל יום יראה לטובל בג' ימי הגבלה), והם ימי סגולה ליטהר ולהשכיל ולהבין בתורה שבימי ההפרשה נמצאו להם סודות וענינים נפלאים שהיו מועילים מאד ליחידי סגולה (חיד"א).

ז. יש להתגבר בג' ימי הגבלה ביתר שאת בלימוד התורה כדי להכין עצמינו לקבלת התורה, והלומד בהתמדה בשלושת ימי הגבלה סגולה היא ללמוד בהתמדה כל השנה (הגר"ח"ד לעוין זצ"ל המכונה המלאך), ובישיבות הקדושות מגבירים את התמדת הלימוד במשנה מרץ כראוי להכנה נאותה למתן תורה.

מנהג קישוט בעשבים ופרחים

ח. נוהגים לשטוח עשבים ופרחים בשבועות בבית הכנסת ובבתים זכר למתן תורה שהיו שם עשבים סביב להר סיני (רמ"א ס"י תצ"ד ס"ג ובמנהגי החת"ס מובא שביהכ"ס היה מעוטר בירק ועל מקומו עשו כמין כילה מיוחדת מענפי אילן ועשבים, ופעם אחת לא הניח הגבאי לקיים המנהג, והרע להחת"ס על כך ואותו גבאי לא השלים שנתו ר"ל, וסיפר מו"ר הגראי"ל שטיינמן זצ"ל שהיה ניכר בשבועות על כל בית בבריסק שהוא ירוק ומקושט לכבוד התורה, והיו שרים (באידיש) שיר מיוחד על כך "על הר ירוק ניתנה תורה").

ט. יש נוהגים להעמיד ענפי אילנות בבית הכנסת על עמוד התפילה ומסביב לבימה, וכן בבתים כדי שיזכרו שבעצרת נדונים על פירות האילן (מג"א שם סק"ה), והגר"א ביטל מנהג זה משום שעששו הוא חוק העמים להעמיד אילנות בחג שלהם (מ"ב שם סק"י), ואולם ביטל רק את המנהג להעמיד אילנות אבל לא את המנהג לשטוח עשבים (שלמי מועד שבועות עמ' תנ"ט).

י. יש להתפלל על פירות האילן בשבועות (מ"א שם וש"ע הגר"ז סט"ו והמ"ב השמיט את "ויתפללו עליהם"), וי"א שמטעם זה יש להתפלל על האתרוג בשבועות ולא רק בט"ו בשבט כמנהג העולם (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

הכנסת והחזרת פרחים למים בשבת ויו"ט וטלטול עציץ ואגרטה

יא. פרחים שהיו מונחים במים מערב שבת ויו"ט, מותר להוציאם ולהחזירם למים בשבת וביו"ט, ומותר לטלטלם ואינם מוקצה, ואם יש בהם פרחים שנפתחים מחמת המים אסור להחזירם למים בשבת משום שיש בזה איסור זורע אבל אינם מוקצה (רמ"א ס"י של"ו ס"א ומ"ב שם סקנ"ג וסקנ"ד).

יב. פרחים שכבר נפתחו ונתינתם במים אינה גורמת אלא שיפתחו מעט יותר מותר ליתנם במים, וכן הדס שעליו נפתחים מעט מותר להניחו במים (חוט שני ח"א פ"י סק"ג), ומותר להוסיף מים ביו"ט אבל לא בשבת (שם וסי' תרנ"ד ס"א ומ"ב סק"א).

יג. פרחים שלא היו במים בערב שבת ויו"ט אף שאינם עתידים להפתח אין ליתנם במים בשבת משום איסור טירחא בשבת, ואם שכח ליתנם במים אפשר להקל ליתנם בשבת אם כבר מוכן לו כלי שיש בתוכו מים מער"ש (מ"ב שם סקנ"ד ושעה"צ סקמ"ח).

יד. אגרטה פרחים אינו מוקצה ומותר לטלטלו, וכן פרחים תלושים אינם מוקצה ומותר לטלטלם אבל עציץ שיש בו אדמה הוא מוקצה ואסור לטלטלו (שו"ע ס"י של"ו ס"ח).

ערב שבועות

טו. מצוה לרחוץ ולטבול במקוה בערב חג ובפרט בערב חג השבועות שבו טבלו כלל ישראל ערב יום מתן תורתנו (שלי"ה הק' ריש מס' שבועות וז"ל "חייב אדם לטהר עצמו ברגל ומכ"ש ברגל הזה שבו טבלו עצמן כל ישראל בצווי השי"ת כמו"ש לך אל העם וקדשתם").

טז. אין לעשות ניתוח או לעשות בדיקת דם בערב יו"ט פרט למקרים שיש חשש של סכנת נפשות (עי רמ"א סו"ס תס"ח ותורת היולדת פמ"ט ס"ו), ובלייל ערב יו"ט מותר (מ"ב שם סק"ח), ואם קבע הרופא שיש לנתח או בערב שבועות או בשבועות יש לנתח בערב חג השבועות וישומר מצוה לא ידע דבר רע' (שו"ת צ"ץ אליעזר ח"יב מ"ו ומובא בתורת היולדת שם).

יז. מי שיש לו יארצייט ביו"ט או הנוהגים להדליק נר נשמה עבור תפילת יזכור ידליקו נר נשמה בערב יו"ט, אבל אם שכח להדליק לפני יו"ט לא ידליק ביו"ט עצמו שיש בזה חשש איסור של **הדלקת נר של בטלה** ביו"ט, אמנם יכול להדליק הנר בבית הכנסת (במקום תפילה ולא במסדרון) או במקום שאוכל דאז מותר להדליק אפילו ביו"ט דמוסיף אורה (ביאור"ל סי' תקי"ד ס"ה).

הדלקת נרות וברכת שהחיינו

יח. יש הנוהגות להדליק נרות יום טוב מבעוד יום כמו בערב שבת (עי' הקדמת בנו של הדרישה לטור יור"ד בשם אמו ומט"א תרכ"ה סל"ג), **ויש הנוהגות להדליק את נרות יום טוב בלילה** כשחוזרים מבית הכנסת, והמנהג להדליק מבעוד יום עדיף (אורח"ש ח"ד אות ע"ז), ואמנם **בערב חג השבועות נשים רבות אינן מדליקות הנרות מבעוד יום אלא בלילה** משום שהנשים נוהגות לברך שהחיינו בזמן הדלקתן והרי זה כקידוש היום ונמצא שמחסרות מעט משבע שבתות תמימות (לוח א"י בשם הגר"י זלניק זצ"ל ובפרט בעי"ט חג השבועות ש"א דאין מקבלין תוספת יו"ט רק על פרישה ממלאכה ולא על קדושת יו"ט משום תמימות ואך תברך שהחיינו הרי אין הברכה על ההדלקה אלא על היום ולא קיבלה תוספת יו"ט על עצמו של יום, עי' תשובות והנהגות ח"ד סי' קי"א ושו"ת אז נדברו ח"ח סי' נ"ז).

יט. מברכות הנשים בהדלקת נרות יו"ט לפני ההדלקה (דאף שלענין הדלקת נר שבת נהגו הנשים לברך אחר ההדלקה, והטעם משום שבזמן הברכה מקבלות עליהן את השבת ושוב אסורות להדליק, אבל לענין יום טוב שמותר להעביר אש מנר דולק אין שייך טעם זה, עי' מ"ב סי' רס"ג סק"ז וכדעת אמו של הדרישה, ודעת המג"א שלא פלוג רבנן וגם ביו"ט יש לברך אחר ההדלקה).

כ. נשים המדליקות נרות יום טוב מבעוד יום ידליקו את הגפרור המשמש להן להדלקה **לפני הברכה**, שהרי מיד לאחר הברכה כבר קיבלו עליהן את קדושת יום טוב ואסורות להוליד אש חדשה אלא רק להעביר מאש קיימת, **ואם כבה הגפרור תוך כדי הדלקת הנרות**, לא תדליק מחדש גפרור נוסף, אלא תעביר אש לגפרור הנוסף מאש קיימת, ויכולה להעביר את האש לגפרור הנוסף גם מהנרות שהודלקו לכבוד יום טוב, **עוד יש ליזהר** שאחר גמר ההדלקה **לא יכבו את הגפרור אלא יניחו אותו** בנחת ובזהירות באופן שיכבה מעצמו משום שכבר קיבלה עליה את קדושת יום טוב בשעת הברכה (אורח"ש שם אות ע"ח).

כא. מנהג הנשים לברך שהחיינו בזמן הדלקת נרות בעי"ט, ויש שפקפקו על מנהג זה שאין הברכה על ההדלקה אלא על היום, ומ"מ הנוהגות לברך שהחיינו אין למחות בידם (מ"ב סי' רס"ג סק"ג), **וכן המנהג הרווח שהנשים מברכות שהחיינו בזמן ההדלקה** (עי' אורחות רבינו שמרן הסטייפלר הורה לנכדותיו לברך שהחיינו בשעת הדלקת נרות), וכיון שמברכות שהחיינו אינם יכולות לעשות תנאי שאינם מקבלות עליהם את קדושת היום (עי' עירובין מ' ע"א דבאמירת זמן קיבלה ליומא עילויה, עי' שו"ת פרי יצחק ח"ב סי' ט' וכה"ח תקי"ד ס"ק קי"ב), וכן אחר ברכת שהחיינו של יו"ט אסור לאכול (שש"כ פרק מד הערה ל').

כב. איש המדליק נרות יו"ט וכן בחורים בישיבה לא יברכו שהחיינו בשעת ההדלקה שהרי מברכים את הברכה בשעת הקידוש, **ועוד** שהרי מנהג **האנשים** שאינם מקבלים עליהם את קדושת היום בשעת ההדלקה (מט"א סי' תקצ"ט ס"ט מקור חיים סי' תר"י ס"ב וכ"כ בלוח א"י, והוסיף דגם אשה שמקדשת לעצמה תברך שהחיינו רק בקידוש ועי' אורחות שבת שם אות צ"א).

כג. בחורי ישיבה מדליקים נרות יו"ט בחדר שלהם כדרך שמדליקים נרות שבת, וגם בחג השבועות אם דעתם ליכנס ולהשתמש בחדר בלילה אפילו שאינם יושנים בחדר כלל יכולים להדליק בחדר בברכה (הוראת הגר"ח קניבסקי זצ"ל, וכבר הורה מרן החזו"א להגר"ח קניבסקי זצ"ל שבחורים שאינם יכולים להדליק בחדר אוכל אחר יכולים להדליק בחדר שלהם בברכה, עי' בזה בשער המועדים ה' יו"ט פרק א' אות ב').

תפילת ערבית

כד. מאחרין להתפלל תפילת מעריב עד שיהיה ודאי לילה כדי שיהיו ימי הספירה תמימות (ט"ז ריש סי' תצ"ד), וי"א שעיקר הקפידא בזה **בקידוש** שאין לקדש עד שיהיה ודאי לילה ולא בתפילה (מג"א שם ואף שמקבלים תוספת יו"ט ומדוע לא רשאי גם להתפלל מעריב ולקדש בזמן תוספת דממילא בטל התמימות? עי' שו"ת בנין שלמה ח"ב סי' ל"ה דהתוספת יו"ט בשבועות אינה אלא לפרישה ממלאכה ולא על תוספת קדושת יו"ט), וקפידה זו שייכת גם לנשים שאינן סופרות ספירת העומר (עי' שו"ת להורות נתן ח"ז סי' ל"א שחג השבועות הוא בגמר החמישים יום וא"כ קודם הלילה לא חל חג השבועות, ומטעם זה לא שייך תוספת יו"ט בשבועות, וצ"ע מכל הפוסקים שכתבו דין תוספת גם בשבועות).

סעודת הלילה

כה. יזהר האדם מאד למעט באכילתו בסעודת הלילה בכל מה דאפשר כדי שיוכל לעסוק בלימוד בלילה הזה, **ותיכף** אחר ברכת המזון ילך בזריזות לבית המדרש ולא יבטל אף לא רגע אחד (יסוד ושורש העבודה פ"י).

תיקון ליל שבועות

כו. נוהגים להיות ערים בליל שבועות כל הלילה עד עלות השחר ולעסוק בתורה (זה"ק מובא במ"ב סי' תצ"ד סק"א), והטעם כדי לתקן מה שישנו ישראל והוצרך הקב"ה להעירם לקבל התורה (מ"א שם), ועוד טעם משום שזהו **יום הדין של תורה** (תולעת יעקב).

כז. כתב האריז"ל "ודע כי מי שלא ישן בלילה זה ועוסק בתורה ולא יפסיק בשיחה בטילה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו כל נזק" (מ"ב סי' תצ"ד סק"א), ובשער הכוונות: "צריך האדם שלא לישון בלילה הזאת אפילו **רגע אחד**, ולהיות כל הלילה ניעורים ועוסקים בתורה, **והוראת חיי האדם בשנה היא תלויה בענין זה**", ובבן איש חי פרשת במדבר אות ג' וז"ל: "ויתגבר כארי לישב על המשמר בעינים פקוחות לדחות את השינה ולא יתנמנם כלל, כי רבינו האריז"ל החמיר מאוד בענין השינה בזאת הלילה יותר מליל הושענא רבה" עכ"ל, **ומן הראוי שלא לדבר כבר מתחילת הלילה ובשעת הסעודה, והוא בכלל הבטחת האר"י הנ"ל** (מור"ר הגר"א י"ל שטיינמן זצ"ל).

כח. צריך שמירה גדולה בלילה הזה **שלא לדבר שיחת חולין כל הלילה**, שכל עת שיש אסיפה מאנשים הרבה דרכו של היצה"ר להכשילם בדברי חול כי הלימוד בלילה זה עושה פרי גדול למעלה וממשיך לקדש את האדם בקדושה ובטהרה (בן איש חי שם).

כט. **נוהגים** לומר סדר תיקון ליל שבועות שתיקנו האריז"ל, ולימוד זה מזכך את הנשמה אף במה שלא מבינים (חיד"א), ויש אומרים שעיקר הלימוד בליל שבועות יהיה בתורה שבעל פה (עיי' ישועות יעקב שם סק"א ושו"ע הרב שם סק"ג), ואצל מרן החזו"א זצ"ל היו אנשים שאמר להם שיאמרו את התיקון והיו אנשים שאמר להם ללמוד גמרא (אורחות רבינו ח"ב עמ' צ"ב), **ונשים לא תאמרנה סדר התיקון** (בן איש חי שנה ראשונה וישלח אות ו'), ויכולות לומר תהילים (פוסקים), **ובחורי ישיבה שלומדים כל הלילה בעומק העיון ימשיכו בזה כי היא המעלה הגדולה בלימוד התורה ועדיפה היא מאמירת התיקון** (מקראי קודש פסח ח"ג סי' ל"ד), ובחור ישיבה שמנהגו היה לומר את התיקון ועתה בבואו לישיבה רוצה ללמוד כמנהג הישיבה אין צריך לעשות עבור זה התרת נדרים (הגר"ח"פ שיינברג זצ"ל).

ל. **מי** שאינו יכול להיות ער בליל שבועות יראה לשבת וללמוד ביום חג השבועות **דהמעלה הגדולה של לימוד בחג השבועות הוא גם ביום** (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל), ומ"מ אין ללכת לישון בלילה ולבטל מנהג ישראל ללמוד בלילה כדי שיוכל ללמוד למחרת ביום (הגר"ח קניבסקי זצ"ל), ומ"מ יוסיף אומץ ביום הקדוש הזה ואחר שינוח מעט ויסעוד סעודת הרגל ימצא מקום ללמוד איזה שעות ביום כי אם זכה להתקדש בלילה גם היום הנורא הזה אל ישליכנו ריקם מעסק התורה לדרוש ולתור בחכמה ולעסוק בתורת ה' תמימה ויומו כלילו לא ימיש מעשות פרי (חיד"א בסי' שמחת הרגל וכה"ח סי' כ"ב אותיות ז' וחי').

לא. **קטנים** שהגיעו לחינוך **הרוצים ללמוד כל הלילה אין למנוע בעדם** (הגר"ח קניבסקי זצ"ל), **ומה טוב שילמד האב עם בניו בלילה קדוש זה** ויחדיר בהם את חשקת התורה אפילו שיפסיד בכך חברותא לכל הלילה (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

חידושי תורה בשבועות

לב. **ישתדל** לחדש חידושי תורה בשבועות שהוא סימן טוב לחדש חידושים בכל ימות השנה (חיד"א עבודת הקודש סי' כ"ב אות ז' וכה"ח סי' תצ"ד סק"ה), ואם אינו בר הכי ישתדל ללמוד דבר חדש שלא למד כל השנה, ולכן נוהגים בכמה מקומות שהרבנים וראשי הישיבות אומרים שיעורם בליל שבועות לסימן טוב לכל השנה.

ריקודים לכבוד התורה

לג. **נהגו** בשיבות לערוך ריקודים בחג מתן תורה אע"פ שהוא יו"ט ומנהג יפה הוא ואין לערער עליו כי כבודה של תורה שעוסקיה שמחים בה כיום שנתנה לנו הקב"ה בהר סיני (הגרש"ז אויערבך זצ"ל כמו בשמחת תורה שמותרים הריקודים).

טבילה במקוה אחר הלימוד

לד. יש נוהגים לטבול עפ"י הסוד לכשיאיר היום **והפליגו בטבילה זו שעושה תיקון גדול**, ובפלא יועץ ערך עצרת כתב וז"ל "ויאחז צדיק אורחות צדיקים לטבול במקוה טהרה באשמורת הבוקר כי סודה רם ונישא וקונה הארה וקדושה וטהרה לנפשו", וכן נהג מרן הסטיפלר זצ"ל ואף כשהיה חלש מאוד הקפיד על טבילה זו, והטובל ביו"ט צריך ליזהר מסחיטת שיער, וכן צריך ליזהר שלא לטבול במים חמים (מ"ב סי' תקי"א סק"ט).

לה. **זמן** הטבילה מובא בשו"ע האריז"ל שבועות סעי' ב' "וצריך לטבול באשמורת הבוקר" והוא מעט קודם עלות השחר וכמבואר בסידור האריז"ל לטבול קודם עלות השחר כמו חצי שעה (סדר חג השבועות סוד טבילת הבוקר), אך בשל"ה כתב שאין להפסיק מלימודו אפי' לצורך טבילה עד עלות השחר, וכ"כ בחק יעקב סי' תצ"ד סק"א "וטובלין כשיאיר היום".

ברכת ענט"

לו. **הניעור** כל הלילה כשיגיע עלות השחר, יטול ידיו ג' פעמים משום שי"א שהרוח רעה שורה בעלות השחר ולא יברך על נטילה זו, **ונכון שיביא עצמו לידי חיוב ברכה** שיעשה צרכיו ויגע בגופו במקומות המכוסים ויברך ענט"י ואשר יצר (מ"ב סי' ד' סק"ל), **ובני ספרד** אינם מברכים כלל ענט"י כשהיו ערים בלילה.

ברכת הציצית

לא. **מי** שלבש טלית קטן כל הלילה יש דעות בין הפוסקים אם צריך לברך בבוקר ואין לברך מספק, על כן בלבישת **הטלית גדול** יכוון לפטור גם את הטלית קטן (מ"ב סי' ח' סק"ב), **והבחורים** שלא לובשים טלית גדול יצאו ידי חובת ברכה ממי שלובש טלית גדול ובשעת הברכה ימשמשו בציציות של הטלית קטן.

ברכות התורה

לב. **הניעור** כל הלילה נחלקו הפוסקים אם יכול לברך ברכות התורה בבוקר וספק ברכות להקל, ועל כן יראה לשמוע הברכה מאחר (מ"ב סי' מ"ז סק"ח), ויאמר אחר כך איזה פסוקים שיהא נחשב לו במקום לימוד (שם סק"ח).

לט. **אם** ישן בערב שבועות ביום שינת קבע והיה ער בליל שבועות יכול לברך בבוקר ברכות התורה (הגרעק"א מובא במ"ב שם, וטעמו שהרי באופן זה חייב לברך לכו"ע ממ"נ דאם השינה מחייבת הברכה הרי ישן ביום שינת קבע, ואם היום החדש מחייב הרי עכשיו הוא יום חדש, ושמעתי ממורי הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שמרן הגר"י זצ"ל פעמים רבות לא היה נרדם בלילה והיה סומך על דעת הגרע"א ומברך בבוקר ברכות התורה, וכן הורה הגרא"ל שטיינמן לתלמידי יש"ק פוניבז', אבל לא יכול לברך אלוקי נשמה והמעביר שינה שזה קשור לשינת לילה (פשוט), ואולם י"א שאף אם ישן ביום שלפניו לא יברך, משום ששינת יום לעולם נחשבת **לשינת עראי** ורק שינת לילה היא שינת קבע המחייבת (מרן החזו"א זצ"ל), ולכן יראו הקהל לשמוע הברכות מאחד שישן בלילה לצאת ידי כל הדעות והספיקות, והמנהג בכל בתי הכנסת שמי שישן בלילה אפילו חצי שעה מוציא את הקהל ידי"ח הברכות הנ"ל.

מ. **מנהג** הספרדים ורוב קהילות החסידים כדעת האריז"ל שגם מי שהיה ער כל הלילה יברך את כל הברכות כולל ברכות התורה חוץ מענט"י כנ"ל (ולפי"ז יש עצה שהנוהג כן יוציא את הקהל ידי חובה אף שלא ישן בלילה).

מא. **גם** הניעור כל הלילה יכול לברך ברכות השחר, ואולם ברכת "אלוקי נשמה" ו"המעביר שינה" יש ספק אם מברך, ויראה לשמוע מאחר שישן בלילה (מ"ב שם סק"ל), ומנהג הספרדים כדעת האריז"ל לברך גם ברכות אלו, וכן מנהג החסידים.

מגילת רות

מב. נהגו לקרות מגילת רות בחג השבועות, והטעם דשבועות הוא זמן מתן תורה ללמדך שלא ניתנה תורה אלא ע"י יסורים ועוני (ע"י מ"ב ס"י ת"צ סק"י), ועוד שחג השבועות הוא יום הולדתו של דוד מלך ישראל ודוד יצא מרות (שעה"ת ס"י תצ"ד).

מג. המנהג לקרותה אחר תפילת שחרית קודם קריאת התורה, אבל אין לקרותה בלילה קודם עלות השחר והוי כאילו קורא המגילה בעיו"ט (מו"ר הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל).

מד. מנהג האשכנזים לקרוא מתוך מגילה כשרה על קלף ומברך הש"ץ על מקרא מגילה ושהחיינו, ואם אין מגילה כשרה אינו מברך על הקריאה (ע"י רמ"א ס"י ת"צ ס"ט ומ"ב סק"י), והחסידים נוהגים לקרוא מתוך חומש כל אחד לעצמו בלא ברכה.

מה. בחו"ל קורין מגילת רות ביו"ט שני (פמ"ג שם א"א סק"י) וטעמו כי עיקר התורה ניתנה בז' בסיון, ועוד שביום א' ערים בלילה ומרבים בפיוטים, ולכן בן חו"ל הנמצא בא"י יקרא מגילת רות ביו"ט שני, ואם אינו מתפלל ביו"ט שני במנין של בני חו"ל יקרא מגילת רות עם בני א"י ביו"ט ראשון, ובן א"י הנמצא בחו"ל יקרא מגילת רות ביו"ט ראשון לאחר מוסף באופן שלא ירגישו בו ולמחרת אינו צריך לקרוא, ומ"מ מהיות טוב שלא יפרש למחרת מן הציבור (ע"י אשי ישראל פמ"ג הערה מ"ח).

מו. יש הנוהגים לקרוא את ספר **תהילים** בשבועות כיון שנולד בו דוד המלך, וכן שדוד חיבר חמישה ספרי תהילים כנגד חמשה חומשי תורה שניתנו ביום זה, **ובפרט לומר פרק ק"ט בתהילים** שיש בזה הרבה עניני תורה וזהו **סגולה להצלחה בתורה**.

קריאת התורה

מז. בשעת הוצאת ס"ת אומרים י"ג מדות ורבש"ע (ולהגר"א אין אומרים), **ויכוין בתפילתו על הצלחה בתורה שהוא יום המסוגל לכתר תורה**, ומוציאין שני ספרים וקורין בראשון חמשה קרואים ב' יתרו ואחד למפטיר.

מח. נוהגים לומר **אקדמות** קודם שמתחיל הכהן לברך על התורה (מ"ב ס"י תצ"ד סק"ב), ופיוט קדוש הוא (שחברו אחד מן הראשונים רבי מאיר ברבי יצחק שהיה בזמן רש"י הק'), **ותוכנו קבלת רשות מהש"ת לומר דבריו**, ומכסים את הס"ת (פמ"ג שם סק"א), ובעל הקורא קורא את הפיוט בניגון מסורתי ידוע, וקורא שני חרוזים של הפיוט והקהל את שני החרוזים הבאים, ואת החרוז האחרון הש"ץ והקהל אומרים בקול יחד, והספרדים אין אומרים אקדמות.

מט. אם טעה הכהן ואמר ברכות התורה קודם אקדמות י"א שלא יאמרו אח"כ אקדמות (שולחן שלמה ס"י תצ"ד ס"ד), וי"א שיאמרו קודם ברכת הלוי וימשיכו אח"כ את הקריאה כסדר (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

נ. נהגו הציבור לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות (שערי אפרים שער ז' סל"ז), **ויכוין כאילו עומד כעת במעמד הר סיני ושומע הדברות מפי הקב"ה ומפי משה רבינו** והוא סגולה גדולה לרפואה שהרי במעמד הר סיני נתרפאו כולם (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

תפילת יזכור

נא. בא"י אומרים **יזכור** ובחו"ל אומרים אותו ביו"ט שני, ונוהגים שמי שיש לו אב ואם יוצא מביהכנ"ס (שער אפרים שער י' סו"ס ל"ב, והטעם דיש לחוש לעין הרע, ועוד דכשחלק אומרים וחלק שותקים נראה כ"לא תתגדדו"), וכן אב"ל בשנה ראשונה שעלול לבוא לידי בכי יוצא מביהכנ"ס, ואף אם נשאר לומר יזכור על שאר קרוביו לא יזכיר את הנפטר בשנה זו (ע"י אשי ישראל פמ"א סקמ"א), וי"א שאב"ל אין אומר יזכור ואין יוצא מביהכנ"ס שבאב"ל לא שייך עין הרע (דינים והנהגות פ"ח בשם מרן החזו"א זצ"ל).

נב. יש שנוהגים להזכיר נשמת רבותיו שלמד תורה מהם (קצה המטה על המט"א ס"י תרכ"א סק"ד שהמהר"ל נהג להזכיר נשמות רבותיו שלמד מהם, וכן הביא בליקוטי חבר בן חיים שנהג לומר יזכור בעד נשמת רבו החת"ס).

נג. עיקר התועלת של הזכרת נשמות היא **הצדקה** שנודרים בעד הזכרת נשמתם, ואולם כיון שיש השוכחים לתת מה שהתחייבו יש לומר בפה מלא שמתחייב בלי נדר (חכמת אדם כלל צ"א ס"ב וקצושי"ע ס"י ס"ז ס"ג), ועדיף שיאמר "בעבור שבלי נדר אתן" ולא "בעבור שאתן בלי נדר" (הגר"ש דבליצקי זצ"ל משום דעת הפת"ש ס"י רנ"ח סק"ז בשם שו"ת ושב יעקב דהנודר לצדקה אינו יכול לחזור תוכ"ד משום שלגבי צדקה קיי"ל דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט), וגם כשאומר בלי נדר יש חיוב לקיימו (ע"י שו"ת שבה"ל ח"י ס"י קנ"ו וע"י תשובות והנהגות ח"ב ס"י תע"ו שכתב דאף שאין כאן חומר האיסור של נדר מ"מ יש עליו לקיים דבריו משום מוצא שפת"ך תשמור).

מאכלי חלב ודבש

נד. תקנו להרבות בסעודה בחג השבועות שהוא יום מתן תורה והכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס, **ומאז שמח רבנו הגר"א ותגדל לו השמחה עוד יותר מכל רגל ועלו לבו בשמחת מתן תורה והאריך בשלחנו במאכל ובמשתה ושבחים** (מעשה רב השלם), "ומצות שמחת יום טוב הקדוש הזה גדולה מאד, ורבה היא על כל שמחת הימים הקדושים" (יעב"ן).

נה. נוהגים לאכול מאכלי חלב בשבועות (רמ"א ס"י תצ"ד ס"ב), ומנהג אבותינו תורה היא (מ"א שם סק"י), ומ"מ אי"צ להרבות בזה ודי באכילת מאכל חלבי אחד (שו"ת אור לציון פ"ח אות י"א), ואחד הטעמים בזה כי בעת שירדו מן ההר לביתם לא יכלו לאכול רק מאכלי חלב שהרי נצטוו על השחיטה וכלי הבשר נאסרו להם (מ"א שם וצ"ע **הרי נצטוו על בליעות והגעלת כלים רק במדין**).

נו. יש שנוהגים לאכול את מאכלי החלב בלילה, ויש שנוהגים לאכול בבוקר, ולא יעשה את כל הסעודות מאכלי חלב דאין שמחה אלא בבשר ויין (והמנהג שהביא הרמ"א שם לחלק סעודה אחת לשנים, בתחילתה מאכלי חלב ובסופה מאכלי בשר אינו נהוג היום).

נז. על עוגת גבינה מברכים בדרך כלל בורא מיני מזונות כיון **שנאפית** יחד עם הבצק, אבל מ"מ **לקידוש במקום סעודה**, וכן לברכת **על המחיה** יש להקפיד לאכול כזית מהבצק היות והגבינה היא יחידה בפ"ע שאינה מצטרפת לכזית דגן.

נח. עוגת גבינה שמניחים בין בסקוויטים ע"י **הקפאה בלא אפיה** מברכין על כל דבר בנפרד, על העוגה מזונות ועל הגבינה שהכל (מ"ב ס"י קס"ח סקמ"ד ומ"ב ס"י רי"ב סק"א והכרעת הגר"ש אלישיב זצ"ל לברך על כל אחד בנפרד).

נט. אם יש שכבה של בצק דקה מאוד תחת שכבה עבה של גבינה ומטרתה רק כדי להחזיק את הגבינה, מברכים על עוגה זו שהכל, ובפרט אם שכבת המזונות אינה טעימה מצד עצמה.